

JUHLAJULKAISU

MATTI YLÖSTALO

1917 · 4/2 · 1987

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

VAMMALA 1987. VAMMALAN KIRJAPAINO OY

ISSN 0356-7222

ISBN 951-855-087-5

ISBN 978-951-855-870-8 (PDF)

Etuoikeudet ja "etuoikeudet" osakeyhtiökonkurssin valossa

I. Saamisoikeuksien keskinäisistä etuoikeuksista konkurssissa säädetään EOA:ssa. Tämä sisältää kuten tunnettua 3—13 §:ssään pitkän luettelon eriasteisia etuoikeuksia, sanottujen pykälien numerojärjestyksen mukaisesti alenevasti, paremmasta *etusijasta*¹ aina yhtä sijaa huonompaan.² Vasta huonoimman etuoikeuden (= EOA 13 §) jälkeen tulevat ns. tavalliset eli etuoikeudettomat saamiset eli EOA 18 §:n suuri yhtenäisluokka. Sanottuun 18 §:ään on vahingossa jäänyt jäljelle viittaus 19 §:ään (huolimatta 19 §:n kumoamisesta vuonna 1977) ja siten vihje siitä, että etuoikeusjärjestelmässä voi olla vielä huonompisia saamisia kuin 18 §:n tarkoittamat eli etuoikeudettomat.³ Tällaisia 'takaoikeutettuja' tai 'jälkioikeutettuja' tai (parhaiten:) takasijaisia saamisia onkin löydettävissä joistakin erikoissäännöksistä kuten AL 57 § ja LahjaL 1.2 §.⁴

¹ Terminä olisi *etusija* parempi kuin EOA:n vakiinnuttama etuoikeus (förmånsrätt), koska kyseessä ei ole 'oikeus' vaan saamisoikeustyyppille säädetty rangisijointus niiden tilanteiden varalta, missä kaksi tai useampi velkojanoikeus joutuu kilpailemaan saman velallisen (riittämättömistä) varoista. Ks. lähemmin *Ilmari Caselius*, Etuoikeusjärjestyksestä, DL 1940 s. 143—145 ja 151, *Jarno Tepora*, Etuoikeusjärjestyksestä pakkotäytäntöönpanossa (2. p. 1981) s. 5—7.

Joskin tässä kirjoituksessa käytetään ensisijaisesti etusija-terminologiaa, niin on toki myönnettävä etuoikeus-termin vakiintuneen niin vahvasti, ettei siitä luopumista kannattane varsinaisesti propagoida.

² Oikeuskirjallisuudessamme esitetyistä EOA 3—13 §:iin perustuvista etuoikeuksien »rangilistoista» ks. etenkin *Jouko Halila*, Konkursrätten i huvuddrag (1983) s. 60—67, missä luettelo sisältää 13 pääkohtaa ja eräät näistä lisäksi useita alakohtia. Lainmuutoksen 24. 8. 1984 johdosta on hänen luettelonsa 7. kohta eli EOA 6a § (irtaimistokiinnityksen etuoikeus) menettämässä merkityksensä, ks. YrKiinL 38.3 § ja *Ilmari Ojanen — Juhani Sutinen*, Yrityskiinnitys (1986) s. 154—155. Yrityskiinnitystä koskeva etuoikeusnormi on sijoitettu uudeksi 3 momentiksi EOA 4a §:ään, missä sillä on sama pykälän sisäinen etusija kuin 4a §:n 1 ja 2 momentin saamisilla.

³ EOA 19 § säätö sakoille ja sakkokoroille takasijan (»vähin oikeus»). Kun säännös lailla 597/21. 7. 1977 kumottiin, jäivät 18 §:ään epähuomiossa viittaussanat »sillä poikkeuksella, joka 19 §:ssä mainitaan».

⁴ Takasijasaamisista ks. lähemmin *Jouko Halila*, Näkökohtia saamisten etuoikeusjärjestyksestä konkurssissa (Juhlajulkaisu Y. J. Hakulinen, 1972) s. 98—102.

EOA:n rangijärjestelmä sisältää näin ollen kolme pääluokkaa: 1) etusijaiset eli etuoikeutetut saamiset, 2) etusijattomat eli etuoikeudettomat saamiset, ja 3) takasijaiset saamiset. Takasijaisiin verrattuna ovat siis etuoikeudettomatkin saamiset »etuoikeutettuja». Lainausmerkit olisivat paljolti paikallaan myös ylimmässä pääluokassa eli etuoikeutettujen saamisten ryhmässä, sillä tunnettuahan on, että käytännön konkurssipesissä jää usein täysin osingoitta jopa sellainenkin saatava, jolla näyttäisi EOA 3—13 §:n etusijaluettelossa olevan varsin korkeasijainen etuoikeus (esim. EOA 5 §).⁵ Puhumattakaan niistä kovin yleisistä tapauksista, missä konkurssi varojen puuttuessa raukeaa lähes alkuunsa (KS 15.3 §), jolloin EOA 4 §:n mukaisten työpalkkasaatavienkin etuoikeudet ovat arvottomia.⁶

II. Tässä kirjoituksessa ei kuitenkaan ole tarkoitus varsinaisesti paneutua yllä mainittuihin etu-, väli- ja takasijoihin, vaan näkökulma on EOA:n piiriä laajempi ja vie pitkällekin etuoikeus-termin perinteisen käyttöalueen ulkopuolelle. Tarkoituksena on nimittäin hahmotella *kokonaiskattava* konkurssivarallisuutta koskeva etuoikeusjärjestys (lainausmerkeissä) eli sellainen *rangijärjestys*, missä ovat mukana kaikki ne ajateltavissa olevat rahamääräiset vaadetyypit, jotka voivat kohdistua kyseiseen varallisuusmassaan.⁷ Kokonaiskuvan saamiseksi on mukaan otettava kaikki rahamääräisvaateet,⁸ joilla on raha-arvon saanti-

⁵ Näistä realiteeteista ks. empirian valossa esim. *Johanna Niemi-Kiesiläinen*, Etuoikeudet konkurssissa, Selvityksiä (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 1984: 6) s. 54—55. — Toki huonoinakin eli EOA 13 §:n »etuoikeus» on täysivaikutteinen etuoikeus senkaltaisissa operatiivisissa 'ei-rahallisissa' merkityksissä kuin missä tätä sanaa käyttävät esim. KS 97 § ja akordilainsäädäntö (mm. Akordil 19 § ja KS 93a. 4 §).

⁶ Oikeustilaston tietojen (SVT XXIII C) perusteella voidaan todeta, että rauenneiden konkurssien osuus vireille tulleista konkurssiasioista on välillä (1970-luvun alkupuoliskolla) ollut jopa 60—70 %:n tasoa, laskeutuakseen sittemmin asteittain kohti nykyistä 'vain' n. 25 %:n tasoa. Palkkasaatavien kannalta tällainen pesien melko yleinen varattomuus on tietysti merkinnyt suurta lisärasitusta palkkaturvajärjestelmälle ja sen kustantajille.

⁷ KS 45 § osoittaa ne ajalliset ja muut rajat, jotka osoittavat, mitä kaikkea varallisuutta tähän pesämassaan kuuluu (ja, e contrario, mitä ei). Konkurssin alkamisen ajallisesta rajasta tältä kannalta ks. esim. *Erkki Havansi*, Konkurssin alkamisen erilaiset ajankohdat, LM 1986 s. 672—676. Mitä taas takarajaan tulee (KS 45.1 §: »ennen konkurssin loppua hänelle tulee»), niin konkurssihan loppuu tässä mielessä KS 98 §:n mukaan alioikeuden konkurssituomion julistamispäivänä (ja -hetkellä), joten velallisen sen jälkeisillä saantoperusteilla saama uusi omaisuus ei kuulu konkurssipesään, vaan on alttiina erillistytäntöönpanolle (ulosmittauksille) ja uudelle konkurssille (»N.N.:n konkurssipesä n:o 2»).

⁸ Etusijasysteemin koskiessa vain rahamääräisvaateita sulkeutuvat tarkastelun ulkopuolelle pesän (näennäis)massaa vähentävät eventuaaliset separaatio-oikeudet ex jure domini. Tosin raja velkoja-separatisteihin voi monesti olla nimellinen, kuten omistuksenpidätysmyyjän takaisinotto-oikeus ja KS 49.2 §:n tarkoittaman onnekkain myyjän »pysäyttämisoikeus». — Tarkastelukulman ulkopuolella jää myös kysymys, siirtykö saa-

oikeus tuosta varallisuudesta (tai siihen kuuluvasta yksilöidystä esi-
neestä tms. varallisuusobjektista), aivan *riippumatta* siitä, voivatko ky-
seiset vaateet eksaktin juridisesti olla ns. konkurssisaamisia vai eivätkö.

Näkökulma on siten käsitteellisen 'puhtauden' kustannuksella ta-
vallaan realistis-taloudellinen: on tietty määrä raha-arvoista varallisuutta,
nyt konkurssipesän muodossa, ja tämän 'kakun jakamiseen' on oltava
säännöt kaikkien siihen kytkeytyvien rahamääräisten intressien osal-
ta. Kaikki nämä intresetit, jotka siis ovat muodossa tai toisessa sijoit-
taneet varoja taikka muutoin tulleet velallisen tai pesän saamamiehiksi,
haluavat omansa takaisin, olipa heidän vaateittensa juridinen luokitus
mikä tahansa (esim. konkurssisaaminen tai massasaaminen tai pää-
omasijoittajan vaade, jne.). 'Kakun' riittämättömyyden varalta — ja pe-
riaatteessa muutoinkin — on kaikki siihen kytkeytyvät rahavaateet voi-
tava asettaa yleiskattavaan etusijajärjestykseen, jossa EOA peittää vain
yhden osa-alueen.

III. Sanotun yleisen etusijajärjestyksen hahmottelu on esitystekni-
sesti havainnollisinta *osakeyhtiön* ja sen konkurssin pohjalta. Tämä joh-
tuu siitä, että osakeyhtiön rahoitusrakenne (ns. ulkoisten rahalähteiden
osalta⁹) voi OYL:n ja JoukkoVKL:n puitteissa olla varsin monen-
luonteisista komponenteista koostuva, kun otetaan huomioon myös
oman pääoman ehdoin varojaan sijoittaneet intresetit sekä ne sijoi-
tukset, jotka juridisesti ovat enemmän tai vähemmän 'välimaastossa'
vieraan ja oman pääoman ominaisuuksien kannalta. Mitä laajempi osa-
keomistuspohja yhtiöllä on ja mitä suurempi ja teknokraattijohtoisempi
yhtiö on, sitä selvemmin on yhtiön osakkeiden yms. hankinta realisti-
selta luonteeltaan luotonannon tyyppistä luottamuksen osoittamista
yhtiötä kohtaan, korkotuotto-odotuksineen ja pääomasijoituksen (tar-
vittaessa:) takaisin saannin edellytyksineen. Siksi on myös oman pää-
oman ehdoin tapahtuneet sijoitukset noteerattava yleiskattavassa
etusijajärjestyksessä¹⁰, jotta finanssisijoitusten ulkoiset juridistekni-
set luonneominaisuudet eivät typistäisi yhtenäistä realistista näkö-
kulmaa.¹¹

misen etusija sille ei-velalliselle, joka velallisen puolesta (esim. takaajana) maksaa ve-
lan; ks. siitä *Matti Ylöstalo*, Takauksesta (2. p. 1969/1980) s. 283—284 ja *Halila*, Konkurs-
rätten s. 68—69.

⁹ Yrityksen rahalähteiden tyypeistä (liiketaloustieteen näkökulmasta) ks. esim. *Eero Artto*, Yrityksen rahoitus (1968) s. 42—54 ja 66—70, *Pertti Kettunen*, Rahoitus (3. p. 1981) s. 23—49.

¹⁰ Niinpä esim. liiketaloudellisesta näkökulmasta voidaan suoraan puhua oman pää-
oman sijoittajien sijoittumisesta sille ja sille sijalle »etuoikeusjärjestyksessä», (*Kettu-
nen*, s. 25). Liiketaloustieteessä vakiintuneista (yrityksen kustannusten) etuoikeusjärjestys-
opeista ks. esim. *Artto*, s. 54—67 ja *Tepora*, s. 68—74.

¹¹ Realismi rahan muodossa tosin on useimmiten varsin kaukana laajan etusijajär-

Seuraavassa lähdetään näin ollen siitä, että konkurssivelallisena on osakeyhtiö, joka on käyttänyt hyväkseen OYL 5 luvun (»Vaihtovelkakirjat ja optiolainat») ja JoukkoVKL:n tarjoamia pääomien hankintakeinoja. Lisäksi edellytetään, että yhtiön yhtiöjärjestys sisältää sellaisia osakkeiden erilaisuuksia, jotka voivat aktualisoitua yhtiön purkautumisen yhteydessä.

IV. Kerrotulta pohjalta voidaan aluksi, ennen yksityiskohtaisen rangilistan esittämistä, hahmotella pääkohdittainen lista rungoksi yleiskattavalle etusijajärjestykselle:

1. Separatistisaamiset (EOA 1.2 § ja pääosin 3 §)
2. Massavelkojen saamiset
3. Etuoikeutetut konkurssisaamiset (EOA 4—13 §)
4. Etuoikeudettomat konkurssisaamiset (EOA 18 §)
5. Takasijaiset konkurssisaamiset
6. Oman pääoman ehtoiset vaateet.

Tätä pääryhmien luetteloa on syytä valaista hieman lähemmin muutamilla kommentteilla, jotka samalla pohjustavat luettelon syventämistä jäljempänä yksityiskohtaisemmaksi.

V. Massavelkojen saamiset eli (konkurssipesän velvoitteiden kanalta:) *massavelat* on tietysti katettava ennen korkeintakin eli EOA 4 §:n etuoikeusluokkaa¹²; massavelkojen osalta voidaan viitata KS 74 §:ään ja KKO 1983 II 52:een. Massavelat voitaneen jakaa toisaalta konkurssikustannuksiin ja toisaalta muihin pesän velkoihin.¹³ Ellei kaikkia mas-

jestyksen loppupäästä, jonne oman pääoman vaateet sijoittuvat, koska konkurssitapaussessahan ei tälle loppupäälle yleensä jää mitään jaettavaa (kuten on pääteltävissä a fortiori siitä, mitä yllä alaviitteiden 5 ja 6 kohdalla on lausuttu). Laajan etusijajärjestyksen jälkipuoliskolla on kuitenkin oma systemaattinen ja teoreettinen merkityksensä, eikä täysin tuntematonta käytännössäkään ole se, että osakeyhtiön konkurssissa sittenkin 'löytyy' (esim. takaisinsaannin avulla) niin paljon varallisuutta, että oman pääoman sijoittajatkin saavat katteen. Viitataan ns. VS-yhtiöiden huomiota herättäneissä konkurssissa syntyneeseen tilanteeseen, kun Vaasan HO:n tuomio n:o 1271/85 (annettu 11. 9. 1986) merkinnee miljoonien markkojen suuruuden jäämistä VS-Ryhmä-VS-Group Ltd Oy:n osakkeenomistajille.

¹² Korkein EOA:n mukainen konkurssisaamisten etuoikeusluokka on tässä siis sijoitettu vasta ko. säädöksen 4 §:n tasoon. Valtaosa säädöksen 3 §:ssä mainituista etuoikeutetuista vaateista on näet luettavissa separatistivaateiksi eli konkurssisaamisille ominaisesta valvontavelvollisuudesta vapautetuiksi erityisiksi jo ennen konkurssin alkua syntyneiksi esinevakuusoikeuksiksi, jollaiset (pantti- ja pidätys-oikeudet) on syytä pitää erillään »puhtaista» EOA-normin varaisista etusijoista. Kuitenkin vailla separatistietuuksia on EOA 3 §:n sääntelemistä vaateista 3.1 §:n 3 lauseen tarkoittama pidätys-oikeuksien tyyppi (ks. lähemmin Erkki Havansi, Esinevakuusoikeudet, 1984, s. 431—433: »hallussapitoryhmä»), joten raja ei ole aivan tarkasti 3 §:n ja 4 §:n välissä.

¹³ Kun »massa»-alkuinen ja muukin tämän sektorin terminologia puuttuu KS:stä ja EOA:sta, niin viitattakoon (mm. sanotun kahtiajaon osalta) pohdintoihin naapurissa: ks. Lars Welamson, Konkursrätt (1961) s. 610—611, 651—655 ja 661—662, sama, Konkurs

savelkoja kyetä kattamaan, esim. separatistisaamisten suuruuden takia, on mahdollista asettaa konkurssipesä konkurssiin¹⁴, jossa alkuperäiseen konkurssiin kuuluvat konkurssisaamiset (yllä ryhmät 3—5) ovat tavallaan oman pääoman ehtoihin vaateisiin verrattavia¹⁵ 'paria-luokan' saamia.

Separatistisaamiset massavelatkin ohittavana huippuryhmänä ovat tässä saamia, joita a) koskee panttioikeuksiin ja eräisiin pidätys- oikeuksiin liittyvä erioikeus vakuuskohteen oma-aloitteiseen erillisrealisointiin (omin tai ulosottoviranomaisen toimin) konkurssin estämättä ja sen ulkopuolella, sekä joita b) ei tarvitse ja ehkei edes voisikaan valvoa konkurssisaamisina.¹⁶ Nämä etuudet saavuttaa myös tois- tai alempisijainen panttioikeus, kuten esim. hallinnaton jälkipanttioikeus irtaimen (EOA 3.2 § ja KKO 1976 II 36).¹⁷ — Separatistiryhmään on funktionaalisesti perusteltua lukea myös kuittausoikeutettu velkoja eli KS 33.1 §:n tarkoittama konkurssivelallisen velallinen—velkoja ('panttioikeus omaan velkaan').

Takasijaisista konkurssisaamisista (= yllä luettelon 5. kohta) todet- takoon erityisittä perusteluitta, että niiden keskinäisessä etusijajär- jestyksessä lienee lahjalupaussaamisen (LahjaL 1.2 §) väistytävä puo- lison saamisen (AL 57 §) edestä ja näiden molempien puolestaan väis- tytävä JoukkoVKL 15.2 §:n tarkoittamien vastuudebentuurilainojen tieltä.¹⁸

Huonoimmalla sijalla ovat oman pääoman ehtoiset vaateet. Näiden

(7. p. 1979) s. 51—52, 170—171 ja 176—177, sekä *Knut Rodhe*, Handbok i sakrätt (1985) s. 377—379. Uusimmasta oikeuskäytännöstämme mainittakoon KKO 1986 II 48.

¹⁴ Ks. lähemmin *Tauno Ellilä*, Voidaanko konkurssipesä asettaa konkurssiin?, DL 1966 s. 180—190, ja *Halila*, Konkursrätten s. 53.

¹⁵ Tästä erikoislaatusesta velkojen 'omaksi pääomaksi muuttumisesta' ks. lähem- min *Risto Ovaska*, Konkurssikäsi (1983) s. 49—50.

¹⁶ Valvontaoikeuttahan ei ole, jos kyseessä on pelkkä esinevastuu ilman konkurs- sivelallisen henkilökohtaista velkavastuuta.

¹⁷ Panttioikeuksista jää erikoisasemaan yritysikiinnityksen tuottama oikeus, jolla ei ole lainkaan separatistietuuksia ja vain EOA 4a §:n mukainen etuoikeus, ks. esim. *Oja- nen — Sutinen*, s. 73—74 ja 140—141. Keskustella voitaneenkin siitä, onko yritysikiinni- tyksen tuottama vakuusoikeus syytä lukea panttioikeuksiin, huolimatta YrKiinL:n omak- sumasta panttioikeusterminologiasta (ks. etenkin lain 7 §).

¹⁸ Ks. eri näkemyksistä *Y. J. Hakulinen*, Velkakirjalaki (2. p. 1965) s. 205—206, *Ha- lila*, Konkursrätten s. 67—68, Etuoikeuslakikomitean II osamietintö (KM 1972 A 27) s. 17. Lähemmät perustelut voitaneen tässä yhteydessä sivuuttaa, ei vähiten kysymyksen ko- vin teoreettisen esiintymistodennäköisyyden takia (olkoonkin että aviopuolisokin voi las- kea liikkeelle debentuurilainan, ks. JoukkoVKL 16 §). Todettakoon kuitenkin, että EOA:seen 1969 JoukkoVKL:n säättämisen yhteydessä otettu maininta vastuudebentuurilainoista si- joitettiin oudosti EOA:n 16 §:n 2 momenttiin, ikäänkuin kyse muutoin olisi ollut etuoikeu- tetusta saatavatyyppistä. Sanotusta joukkolainatyyppistä yleisemmin ks. *Pirkko-Liisa Aro*, Partiaarisista debentureista, LM 1965 s. 849—856 ja 869—871.

haltijoitahan ei juridisessa eksaktissa kielenkäytössä edes nimitetä velkojiksi vaan *osakkaiksi* tms. Sellaisina he ovat suurimman sijoittajariskin kantajia, jotka voivat saada jako-osuutta vasta sen jälkeen kun yhtiön kaikki velkojat ovat saaneet saamisilleen täyden katteen.¹⁹ Osakaskategorian sisällä voi esiintyä etusijaporrastusta, milloin *yhtiöjärjestys* sisältää OYL 3: 1.1:n ja 13: 12.2:n sallimin tavoin erilaatuisia jako-osuusoikeuksia, esim. niin että tietyillä osakelajilla ('etuoikeutetut osakkeet') on yhtiön lakkaamistapauksessa määrätynlaajuinen parempi oikeus pääomapalautukseen kuin toisella osakelajilla ('kantaosakkeet' tms.).²⁰ Tällaisen etusijan voi yhtiöjärjestys antaa nimetyille ulkopuolillekin taholle,²¹ joka ulkopuolisuudestaan huolimatta ei tässä jako-osuusluonteisessa asiassa saavuta yhtiön velkojan asemaa, siitä johduttavine etusijaa nostavine seuraamuksineen.

Raja osakkaan (osakkeenomistajan) ja velkojan statuksien välillä ei ole aina selvä, vaan etenkin ajallisessa suhteessa voi ilmetä ongelmia²² siinä, milloinkaan vaade on 'kypsynyt' *velkojanoikeudesta* *osakeoikeudeksi*, esim. merkintähinnan jo maksaneen osakemerkitsijän eventuaalinen maksupalautussaan osakeoikeudeksi (ks. *KKO 1985 II 108*)²³ taikka vaihtovelkakirjalainaan osallistuvan velkojan saamisoi-

¹⁹ Siitä mitä osakeyhtiön konkurssissa tapahtuu siinä tapauksessa että kaikki velkojat saavat täyden maksun, säädetään OYL 13: 19.3:ssa. Jos taas (13: 19.2:) »konkurssin päättyessä omaisuutta ei ole jäljellä, on yhtiö katsottava puretuksi, kun konkurssin hallinto on antanut lopputilityksen.» Mikäli taas (*Pauli Koski — Gerhard af Schultén*, Osakeyhtiölaki selityksin II, 2. p. 1984, s. 281:) »konkurssi raukeaa varojen vähäisyyden vuoksi ja erityinen lopputilitys jää tästä syystä antamatta, tapahtuu yhtiön purkautuminen sinä päivänä, jolloin tuomioistuin on päättänyt jättää konkurssiasian käsittelyn sille (KS 15.3 §).» Tällainen konkurssin raukeaminen ei tosin vaikuta yhtiön asianosaiskelpoisuuteen niin, etteikö vieläkin voitaisi asiallisesti tutkia sellaista tätä yhtiötä vastaan ajettua velkomuskannetta, jossa kanne oli vireillä jo yhtiön joutuessa konkurssiin: näin *KKO 1986 II 98*.

²⁰ Näistä yhtiöjärjestysperusteisista eriarvoisuuksista ks. esim. *Juhani Kyläkallio*, Osakeyhtiölaki ja käytäntö (1985) s. 97, 120, 528 ja 587—588.

²¹ Tämä ilmenee OYL 12: 1.2:sta. Ks. myös *Koski — Schultén*, II s. 181 ja 264—265, *Kyläkallio*, s. 528.

²² Statusongelmaa ei sensijaan synny siitä, että pankkilainsäädäntö eräässä suhteessa legalisoi pankin liikkeeseen laskemien vastuudebentuurien rinnastamisen pankin omaan pääomaan» (ks. esim. LiikepankkiL 46.4 §), sillä rinnastettavuus koskee vain laskennallisen vakavaraisuuden teknistä toteamistapaa.

²³ OYL 4: 8:n ja 4: 9:n säännöksistä voidaan johtaa ne aikarajat, jolloin korotushanke on sillä tavoin lopullistunut, että merkitsijä on saavuttanut osakeoikeuden, ts. jolloin korotushanke ei enää voi raueta ja johtaa merkitsijän kannalta »vain» siihen, että hänellä on 4: 8.1:n mukainen lopullistunut rahamääräinen (takaisin) saamisoikeus eli selvästi korkeampi etusija verrattuna siihen, että korotushanke olisi ehtinyt lopullistua ennen yhtiön konkurssin alkua. Lausuttua valaisee *KKO 1985 II 108*: A oli korottamispäätöksen mukaisesti merkinnyt uusia osakkeita ja maksanut ne sekä pian tämän jälkeen alkaneessa yhtiön konkurssissa valvonut maksujaan vastaavan saatavan perustaen valvontansa korottamispäätöksen raukeamiseen ja OYL 4: 9.1:een. KKO: saatava oli, siitäkin huolimatta

keus vaihtoprosessissa osakeoikeudeksi²⁴. Tai kääntäen: milloin osakeoikeudellinen abstrakti vaade muuttuu velkojanoikeudeksi eli saamis-oikeudeksi, esim. milloin abstraktinen osinko-oikeus muuttuu konkreettiseksi osinkosaatavaksi²⁵ noustakseen tuolla hetkellä eo. luettelon 4. ryhmään oikeuttavaksi.

VI. Näiden eo. pääryhmäluetteloa täydentäneiden kommenttien jälkeen voidaan sanottu summittainen pääryhmittely nyt täsmentää ja laajentaa jäljempänä seuraavaan yksityiskohtaisempaan muotoon. Näin syntyvä laaja versio yleiskattavasta etusijajärjestyksestä (osakeyhtiön konkurssissa) on kuitenkin sekin vielä *luonnos*. Asiakokonaisuuden laaja-alaisuuden ja moniulotteisuuden²⁶ takia on tässä vaiheessa ja tässä yhteydessä syytä rajoittaa suuntaa-antavaan luonnokseen, osittain jopa hypoteesin luonteiseen.

Saamisten yleiskattava etusijajärjestys:

1. *Separatistisaamiset* (yksilöidysti objektikohtaisen esinevakuuden muodossa)
 - 1.1. Ensisijainen panttioikeus; tietty osa pidätys-oikeuksista; saamis-kohtainen kuittausoikeus
 - 1.2. Toissijainen panttioikeus (kuten toissijainen kiinnityspanttioikeus tai ensisijainen jälkipanttioikeus)
 - 1... ..
 - 1.n. n-sijainen panttioikeus
2. *Massavelkojen saamiset* (eli, kääntäen: ns. massavelat)
 - 2.1. Konkurssikustannukset²⁷

että korottamispäätös oli 4: 9.1:n nojalla rauennut vasta konkurssiin asettamisen jälkeen, KS 25 ja 34 §:n mukaan valvottavissa konkurssissa.

²⁴ Se aikaraja, jolloin vaihtovelkakirjalainaan osallistuva velkoja vaihdon edetessä saavuttaa osakeoikeuden ja — nyt tappiokseen — menettää saamis-oikeuden, on määrättävissä OYL 5:6:n pohjalta, josta ks. *Koski — Schultén*, I s. 224.

²⁵ Osinko-oikeuden käsitteestä ja erilaisista ilmenemismuodoista ks. etenkin *Lauri Drockila*, Osingonjakokelpoiset varat osakeyhtiölain mukaan (1964) s. 17—42. Nykyisen OYL:n kannalta edellyttää konkreettisen (osinko)saamis-oikeuden syntyminen yhtiökokouksen tekemää nimenomaista voitonjakopäätöstä, jonka tulee olla OYL 12 luvun kannalta laillinen; toisin kuin vanhan OYL:n aikana ei siis nykyään riitä vielä se, että kulu-neelta tilikaudelta on vahvistettu voiton kertymistä osoittava tilinpäätös (ks. *Kyläkallo*, s. 530). — Osinko-odotusten ennakollisesta turvaamisesta osinkogarantiaksi luonnehdittavalla sitoumuksella ks. *Ylösta/o*, Takauksesta s. 34—35.

²⁶ Niinpä eräs sinänsä tärkeä ulottuvuus, jota kuitenkin ei tässä kirjoituksessa tarvitse eksplisiittisesti käsitellä, on etusijojen (etuoikeuksien) jako yleisiin ja erityisiin. Toi-nen yksinkertaistus on korkosaatavien erillissäätelyn (EOA 14 §, 18 §) sivuuttaminen.

²⁷ Yllä ollut viittaus osittaiseen hypoteesin luonteisuuteen koskee etenkin tätä konkurssikustannusten (= 2.1) sijoittamista muiden ns. massavelkojen (= 2.2) edelle. Tilan-nehän on tällainen Ruotsin oikeudessa (ks. ed. alaviite 13), mutta siellähän sijoituson-

2.2. Muut ns. massavelat²⁸

3. *Etuioikeutetut konkurssisaamiset* (separatistietuuksitta)

- 3.1. EOA 3.1 § 3 lauseen mukainen pidätys oikeus
- 3.2. EOA 4.1 §:n mukaiset työsuhteiset palkka- yms. saatavat²⁹; EOA 4.3 §:n mukaiset työeläkeliitännäiset saamiset
- 3.3. EOA 4.5 §:n mukaiset akordijohdannaiset saamiset
- 3.4. EOA 4a.1 §:n mukaiset ennakoperintä- ja sosiaaliturvasaamiset; EOA 4a.2 §:n mukaiset eläketurvapohjaiset saamiset; EOA 4a.3 §:n mukaiset yritys kiinnityssaamiset³⁰
- 3.5. EOA 5 §:n (ja AsOYL 15 §:n) mukainen huoneenvuokrassaaminen yms.
- 3.6. EOA 6 §:n mukainen maanvuokrassaaminen yms.
- 3.7. EOA 7 §:n mukaiset verosaamiset
- 3.8. EOA 8 §:n mukainen irtaimen ulosmittaukseen johtanut saaminen³¹

4. *Etuioikeudettomat konkurssisaamiset*

- 4.1. Kaikki ryhmiin 1—3 ja 5—6 kuulumattomat konkurssisaamiset, olipa velkoja ulkopuolinen tai osakas (mm. osinkosaamiset, vaihtovelkakirjasaamiset, EOA 4.1 §:n 4 lauseessa diskvalifioitunut työpalkka- tms. saamiset), keskenään samalla etusijalla³²

5. *Takasijaiset konkurssisaamiset*

5.1. Vastuudebentuurisaamiset (JoukkoVKL 15.2 §)

gelma on nyttemmin (1979—) ratkaistu nimenomaisella lainmuutoksella KL 188 §:ssä. Meillä voisi hypoteesille ajatella etsittäväksi tukea KS 80 §:n ration avulla.

²⁸ Jos konkurssipesä joutuisi konkurssiin (ks. ed. alaviitteen 14 kohdalla), niin silloin tietysti tämä 2-ryhmä eli »Massavelkojen saamiset» muodostaisi oman etusijakokonaisuutensa, jossa vaatteet voitaisiin jaotella lähes samalla monisijaisella asteikolla kuin tekstissä esiteltävä laaja etusijaluettelo.

²⁹ Kun tarkastelu nyt tapahtuu osakeyhtiöön projisoiden, jäävät tässä mainitsematta kaikki luonnollista henkilöä konkurssivelallisena edellyttävät etuoikeutetut saamiset, kuten siis esim. EOA 4.1 §:n hautaus- ja perunkirjoituskulut, 4.2 §:n elatusapusaamiset jne. Toisaalta kiinnitettäköön käänteisesti huomio EOA 4.1 §:n lopussa olevaan osakeyhtiöoikeudelliseen palkkasaatavien erilliskäsittelyyn (»määräämisvalta osakeyhtiössä»), josta ks. esim. *KKO 1984 II 210*.

³⁰ Vanhat irtaimistokiinnitykset voivat 1990 asti sijoittua yritys kiinnitysten edelle ja 'pudottaa' nämä EOA 6a §:n tasolle, ks. *Ojanen — Sutinen*, s. 154—155. Tätä seikkaa ja EOA 6a §:ää ei noteerata esitettävässä luettelossa näkyviin tulevalla tavalla.

³¹ EOA 8 §:n mukainen etusija on sikäli poikkeuksellinen EOA:n järjestelmässä, että 8 §:n sisällä on saamisilla oma lähempi etusijaporrastuksensa, aikaprioriteettikriteerin mukaan eli aikaisempi ulosmittaus tuottaa paremman etusijan kuin saman objektin myöhempi ulosmittaus. Yleensä EOA:n 'pykäläkohtaisille' (tai harvemmin 'momenttikohtaisille') ryhmille on ominaista keskinäinen samansijaisuus saamisten suuruuksien mukaisessa suhteessa.

³² Tämä ryhmä edustaa siis niitä rippeitä, joita enää on jäljellä konkurssin alkupe-
räisestä perusideasta eli kaikkien velkojen tasa-arvoisesta kohtelusta (tasa-arvo ymmärrettynä saamisten suuruuksien mukaisena tasasuhteisuutena).

5.2. AL 57 §:n diskriminoimat saamiset³³

5.3. LahjaL 1.2 §:n mukaiset lahjanlupaussaamiset

6. Oman pääoman ehtoiset vaateet

6.1. Yhtiöjärjestyksen osoittaman ulkopuolisen edun- tai osuuden-saajan saaminen

6.2. Yhtiöjärjestyksen määräyksiin jako-osuutta koskevan etuoikeu-den omaavat osakeperusteiset vaateet

6.3. Osakeperusteiset jako-osuusvaateet (joilla ei ole 6.2-etusijaa).

VII. Etuoikeusnormit ovat *pakottavaa* oikeutta. Yhtiöjärjestysmää-räyksillään ei osakeyhtiö itse voi (eventuaalisen konkurssin varalta) vai-kuttaa etusijoihin kuin vain 6. ryhmän sisällä eli oman pääoman yms. palautusjärjestyksen osalta. Muilta osin on selvää, ettei velallisen (osa-keyhtiön tai minkä tahansa muunkaan) pidä voida disponoida etusija-järjestyksestä, ei yksinään³⁴ eikä sopimuksin jonkun velkojan kans-sa.³⁵ Ja yhtä vähän sallii etuoikeusnormiston luonne sitäkään, että vel-koja voisi edustaa laissa tuntemattoman etuoikeuden itselleen (edes yhtiöjärjestysmääräyksellään, arg. KKO 1977 II 32, 1982 II 97 ja 1984 II 73).

³³ Tämäkin saatavatyyppi on otettu luetteloon mukaan, sillä vaikka osakeyhtiö ei voi olla AL 57.1 §:n tarkoittama subjekti, niin sille on voinut siirtyä tuollainen saaminen 57.3 §:n mukaisine jatkuvine takasijarajoituksineen.

³⁴ Huomattakoon kuitenkin, että panttauksin yms. tahdonilmaisuin velallinen voi vai-kuttaa paljonkin etusijajärjestyksen muotoutumiseen. Tosin konkurssin ollessa lähellä on hänen tämä valtansa jo takaisinsaantinormien (KS 46 §) rajoittamaa; osakeyhtiön kon-kurssin osalta rajoitus on KS 46 § g-kohdan 2 momentin osoittamin tavoin normaalia laa-jempi.

³⁵ Sopimus kaikkien asianosaisten (konkurssivelkojien ja velallisen) välillä on sen-sijaan sitova, arg. KS 93.1 §.